

**ТУМАЧЕЊЕ ПЕСНИКОВОГ ТУМАЧЕЊА ПЕСАМА  
(Ђорђе Деспић. *Тумач и песма: есејистика Миодрага Павловића.*  
Нови Сад, Академска књига, 2021)**

**Растко Р. Лончар**

*Гимназија „Јован Јовановић Змај“  
Нови Сад, Србија*

**INTERPRETING THE POET'S INTERPRETATION OF POEMS  
(Đorđe Despić. *Tumač i pesma: esejistika Miodraga Pavlovića.* Novi  
Sad, Akademska knjiga, 2021)**

**Rastko R. Lončar**

*High school “Jovan Jovanović Zmaj”  
Novi Sad, Serbia*

Песник Миодраг Павловић је имао ту срећу да се његово стваралаштво још од првих књига – *87 песама* и *Стуб сећања* – узме као једна књижевна *чињеница*, те да данас, седам деценија од прве књиге песникове, и непуних десет година од његовог упокојења, важи за један неупитан књижевноисторијски топос модерног српског песништва.

Есејиста, пак, Миодраг Павловић – иако је његов есејистички опус ништа мање разгранат од песничког, а оба не заостају за његовим прозним делом на пољу лепе књижевности – остао је у извесној мери секундаран у односу на његову појаву као песника. Притом, треба имати у виду да се не говори о квалитету, колико о рецепцији његовог изузетно, изузетно разноврсног и богатог доприноса оном корпусу српске књижевности који чине (ауто)поетички, критички и теоријски огледи о поезији – и, уопште, књижевности – а који су остали у знаку или радијег бављења одређеним корпусом Павловићеве есејистике, или у полифонији различитих пригодних зборника и темата. Са књигом *Тумач и песма*, пак, долази до једног задовољавајућег резултата сагледавања целокупног „огледања“ Миодрага Павловића.

Настала на основу докторске дисертације аутора, Ђорђа Деспића (1968), ванредног професора на Одсеку за српску књижевност Филозофског

факултета Универзитета у Новом Саду, књига *Тумач и песма* делује као да је компонована, односно, структурирана, тако да не изискује нужно читаоца који је познавалац теорије књижевности, али очекује изванредан ниво читаочеве упознатости са есејистиком аутора *Рокова поезије* и *Поетике модерног*. Основно начело њене унутрашње организације подразумева, пре свега, прегледност, јасност и темељитост у постављању теза.

У „Уводним разматрањима“, професор Деспић дефинише корпус Павловићевог есејистичког дела које ће бити анализирано – односно, тумачено – те поставља термилошке одреднице у задатим оквирима значајних доприноса теоретичара жанра есеја, тј. огледа, и упућује у стање на пољу рецепције Павловићеве есејистике. Пре него почне са представљањем вишесмерних путева анализе теме књиге, Деспић упозорава и на то да неће бити анализиран сваки појединачни текст Миодрага Павловића, већ да ће анализа бити утемељена на репрезентативним примерима писања о књижевности овог весника новог таласа модерног песništва у нашој књижевности.

У централном делу, књига је подељена у пет целина: „Критичко-теоријске основе“, „Књижевна историја: вредновање и превредновање“, „Ново читање традиције“, „Есеји о светској књижевности“ и „Митско-антрополошка мисао“, чиме аутор наговештава једну, заиста завидну, способност песника да се као релевантан појави и на пољу „дневне“ књижевне критике, као преиспитивач темеља канона, космополит у свету књижевности, и осветљавач оних слојева наше књижевности који су нераскидиво везани са прошлошћу наше културе и њених најранијих записа који литерарно вредних.

На трагу наслућивања Павловићевог опуса као јединственог слова о поезији – по његовој системској одговорности и концепцијској преданости, како ће аутор навести на крају књиге – професор Деспић најпре приступа анализирању прве фазе Павловићеве есејистике, која се да сагледати као она која разматра „начелна питања“, која „поставља књижевнотеоријске основе [...] и истовремено плодно проучава српске песнике 19. и 20. века“. Сходно овом ставу, аутор је сагледавао Павловићеву есејистику у књигама *Рокови поезије*, *Дневник пене* и *Поетика модерног*.

Држећи се на научној дистанци, али не либећи се да суптилно наговести и лични коментар – имајући стално пред очима целокупност Павловићевог опуса – професор Деспић представља на који је начин Миодраг Павловић разматрао она питања о поезији која се могу дефинисати као „општа“ – „Велики и мали облици“, „Мит и поезија“,

„О критици“, „Модерност данас“, „Чему поезија“, „Како настаје песма“...

Поштујући овакав приступ анализи – говорећи најпре о „општим“ песничким питањима, а онда се осврћући и на преиспитивање песничке традиције српске књижевности, у другом делу – професор Деспић поштује ону традицијску концепцију коју препознаје као доминантну и конзистентну код Павловића, а то је традицијска концепција Томаса Стернса Елиота. Може се, у овом смислу, рећи и да професор Деспић Павловићев „индивидуални таленат“ представља у светлу његовог развоја, радије него што покушава да песника и есејисту представи у оквирима различитих теоретичарских калуца и кључева.

Други део, који говори о Павловићевом сагледавању књижевне историје, професор Деспић организује тако да нам пружи увид у Павловићев „вишесмерни“, „поглед уназад“, према песницима који су формирали канон на који се аутор *Свадбара и ништитеља* наставља. Павловић је овде представљен и као „негатив“ – Милан Ракић – и као „ревалуатор“ – Станислав Винавер – као „не сасвим имун“ на песнике његовим светоназорима сличним – Аница Савић Ребац...

Након тога, у „Новом читању традиције“, професор Деспић пише о Павловићу када се овај бави народном књижевношћу, при чему и овде посматра песника *87 песама* и као антологичара, тиме заокружујући једну „неписану“ целину сагледавања Павловића као предлагача једног могућег облика српског књижевног канона, аутора који се у свом обликовању свести о традицији не корени у Вуковој реформи, већ понире у најстарије, у исконско.

У последња два поглавља централног дела књиге, професор Деспић говори о Павловићевим ставовима према изабраном наслеђу светске књижевности, те, уопштено, Павловићевој „митско-антрополошкој“ мисли. На овај начин, остварена је једна „удаљавајућа“ структура, како на плану домаће, тако и плану „опште“, светске књижевности. Прва три дела, наиме, приказују Павловићев пут удаљавања кроз време, четврти удаљавање на простор шири од оног националне књижевности, а последњи, пак, у поноре времена људског битисања као таквог, у тражење песничког не само у исконском бићу једног језика, већ бићу човековом.

Закључујући књигу, професор Деспић се усредсређује на дефинисање различитих есејистичких дискурса Миодрaга Павловића, различитих фаза у развоју његових огледа, те сумирању утисака о Павловићу као једном елиотовски оријентисаном, антидогматском есејисти, не кријући – и што је разумљиво – своју задивљеност, али ниједног тренутка не бивајући априорним апологетом дела које је истраживао.

На крају, можемо да закључимо да се ради о сада, али и убудуће, незаобилазној библиографској јединици за оне који ће хтети са Павловићевом есејистиком да се упознају, односно, одличном првом кораку који може одвести у даља истраживања оних есеја који – услед заиста импозантне обимности дела Миодрага Павловића – у овој књизи нису били анализирани, иако делују стално присутни. Не можемо да кажемо да не бисмо волели да књига, на крају, садржи регистар имена, односно, да не бисмо волели усаглашеност по питању одабира „породица“ коришћених словолика. Но, то су, суштински, техникалије и тичу се само визуелног утиска, који ни у ком смислу не утиче на доживљај садржаја ове сведене, методолошки уједначене и пажљиво конструисане, те прегледне анализе једног од највећих есејистичких опуса наше књижевности.